

BREVDUVAN I MILITÄR TJÄNST

Av Per Gunnar Bengtson

Per Gunnar Bengtson är född 1917. Började i Postverket med placering i Göteborg 1935 och pensionerades som lokalpostmästare i Kungshamn 1983. Han är filatelist sedan barnåren och har haft egna brevduvor i 25 år.

Brevduvan för närmast tankarna till kappflygningar över längre distanser. Att den i verklig mening har med brevet och meddelandet att göra, och på vad sätt, känner säkerligen inte många till. I pressen har vid en del tillfällen skymtat förbi att en del företag i storstäder tagit brevduvan i sin tjänst på grund av trafiksvårigheter. Den täta stadstrafiken har gjort det omöjligt att få fram handlingar mellan företags olika avdelningar. Genom mikrofilm och brevduvor har man i en del fall löst dessa problem. Sjöräddningen i Amerika har gjort försök med brevduvor för att hitta skeppsbrutna. I det senare fallet är det brevduvan som skall söka upp den skeppsbrutne. Duvan tränas att söka upp en orange färg som används i flytvästar och räddningsflottar.

Under andra världskriget användes brevduvan enligt tidningen »Nyheter från Storbritannien» i bombplan vid räder över kontinenten. Vid nödländning i bland annat Nordsjön flög brevduvan hem med uppgift om position och dylikt. Många engelska flygplansbesättningar kunde räddas till livet tack vare samarbete med brevduveuppfödare. Under ökenkrigen i Afrika kom brevduvan till användning och då vid mer konventionell spaning. Uppgifter om resultat och erfarenhet har ej kunnat erhållas. Huruvida brevduvor användes vid östfronten har inte offentliggjorts.

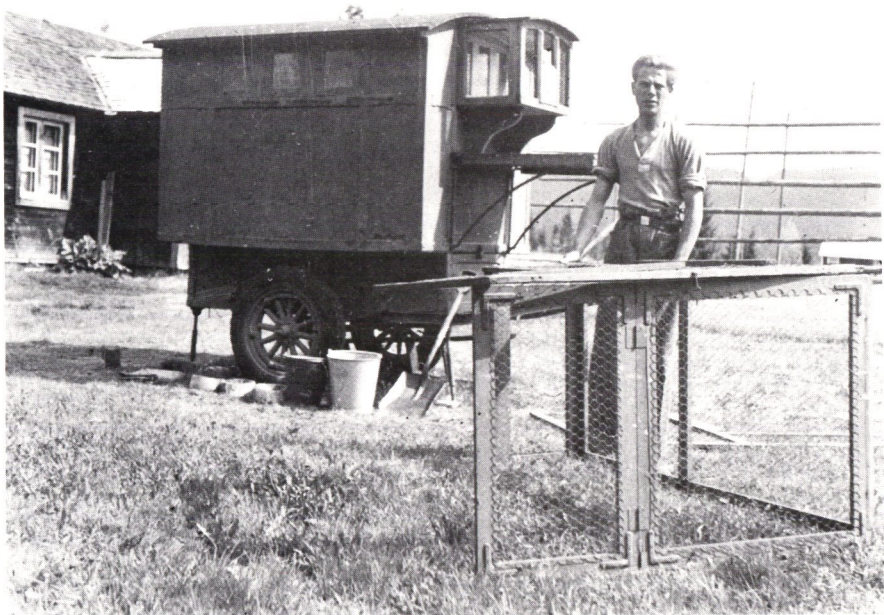
Svenska armén hade tidigt införlivat brevduvor som en del i Signaltruppernas utrustning. Ett stationärt duvslag fanns vid S 1 vid Frösunda utanför Stockholm. Duvorna i detta användes i huvudsak för avel, men deltog också i kappflygningar tillsammans med Stockholms distriktet av Svenska Brevduveförbundet. Dessutom fanns ett antal rörliga duvslag. Dessa var byggda som släpkärror, men för övrigt inredda som de stationära duvslagen och i mindre skala. Dessa rörliga duvslag var aldrig »hemma» vid regementet, utan flyttades oregelbundet ungefär var fjortonde dag, mellan olika platser på Järvafältet. Under två dagar efter varje flyttning satt duvorna i en större bur på taket av duvslaget för att vänja sig vid omgivningen. De kunde givetvis under denna tid obehindrat gå in i duvslaget. Tredje dagen på den nya platsen började träningen med att duvorna släpptes från ett kortare avstånd från duvslaget. Avståndet ökades sedan undan för undan. Vid dessa träningsflygningar släpptes brevduvorna en och en.

Vid flygningar hade brevduvorna en rapporthylsa av aluminium på ena benet. I denna, som var vattentät och hade försumbar vikt, lades en rapport eller ett meddelande, skrivet på mycket tunt papper. När rapport nummer

Brevduvor i duvslag vid Signalregementet i Frösunda, Stockholm, 1948.

två skulle sändas med nästa brevduva, medsändes även en kopia av det första meddelandet. Då säkerheten på aktuella flygavstånd var 90 procentig hemkomst var genom denna duplett säkerheten absolut. Genom att man hade ett så begränsat övningsområde som Järnafältet hände det att någon duva kunde flyga från plats till plats där duvslaget tidigare varit uppställt, tills hon hittade »hem». Detta var naturligtvis inte bra ur fältmässig synpunkt. Därför skickades en gång varje år de rörliga duvslagen ut till en annan ort och personalen blev förlagda vid ett annat regemente. Som värnpliktig hade jag förmånen att sommaren 1938 vara i Linköping tillsammans med en stor uppsättning rörliga duvslag. Under en styv månad var duvslagen uppställda på tre olika platser runt Linköping. När brevduvorna nu kom i för dem okänd terräng blev det mer realistiska övningar. Per cykel fraktades brevduvorna till orter runt hela Östergötland. Mycket goda resultat uppnåddes och med flyghastigheter över 1 000 meter per minut.

Rörligt duvslag. Per Gunnar Bengtson sätter upp buren. Svenska Arméns brevduvestation i Transtrand, Dalarna 1941.

Flera av de värnpliktiga var mycket vältränade och trots att militär cyklarna var mycket tunga och packningen stor, förekom flygningar på avstånd upp till 8 mil fågelvägen. Inga förluster av brevduvor gjordes under denna tid, men en brevduva återvände till Stockholm. Denna införlivades med besättningen i det stationära duvslaget. Det ställdes nämligen stora krav på brevduvor som skulle arbeta från rörliga duvslag. De måste vara trogna sitt »hemduvslag». De som inte var födda i ett rörligt duvslag flyttades som mycket unga från det stationära duvslaget och fick sedan hela sitt liv hålla till i ständig flyttning.

När brevduvegruppen återvände till Stockholm i slutet av sommaren, ställdes duvslagen åter upp på Järvafältet och med förflyttningar som vanligt.

Under beredskapsåren var arméns brevduvor ute i fältmässiga förhållanden på många olika platser i Sverige. Vid överfallen på våra broderländer i april 1940 mobiliserades all, under åren vid brevduveplutonen utbildad, personal. Alla tillgängliga rörliga duvslag förflyttades till Matteröd i Norra Skåne. Militärledningen inriktade sig på försvar mot en eventuell invasion söder ifrån. Brevduvorna tränades därför i första hand från kusterna runt Skåne. Även nu flyttades duvslagen regelbundet, men alltid så att direkt kontakt uppehölls med staben. Denna »heta» sommar delades plutonen upp i mindre grupper, som skickades ut att betjäna staber i andra delar av landet. Sålunda skickades furir Klasson (en postchaufför från Göteborg) och skrivaren av dessa rader till Dingle i Bohuslän. Vid denna tid var pilgrimsfalken fortfarande vanlig i Sverige och i synnerhet i Bohuslän. Pilgrimsfalken var brevduvans svåraste fiende. Det var därför med särskild spänning vi gav oss i kast med uppgiften att upprätthålla förbindelse med de mest framskjutna beredskapstrupperna. Under sex veckor i Bohuslän, med så gott som dagliga flygningar, förlorades endast två brevduvor. Båda förlusterna gjordes vid flygningar mellan Vassbotten och Dingle. Inga förluster gjordes vid flygningar från kustbandet. Träningen syftade hela tiden till att de mest framskjutna förbanden samt spaningspatruller skulle kunna utnyttja brevduvorna. Radioförbindelserna vid denna tid var inte så väl utvecklade. Materialet var tungt och förbindelse var svår att nå i kuperad terräng. Avsaknaden av brevduvor under Vinterkriget och erfarenheter därifrån utnyttjades vid bedömning var och hur brevduvorna kunde göra bästa nytta.

På hösten 1940 återsamlades brevduveplutonen i Tyringe i Skåne samt transporterades till Stockholm och hemförlovades. Vid uttryckningen diskuterades förutsättningar och möjligheter att använda brevduvor under vinterförhållanden. Vintern 1940–41, som var mycket kall, gjorde jag försök med vinterflygningar med mina egna brevduvor. Duvslaget var beläget mycket nära centrala Göteborg. Då några kända erfarenheter från vinterflygningar inte fanns, var jag mycket spänd på resultatet. Flygningar utfördes från tre riktningar och som längst från Falkenberg, Borås och

Fanjunkare Mohlin, chef för Arméns brevduvestation, Tyringe, Skåne.

Trollhättan. Med från början 30 duvor och sammanlagt 21 flygningar, förlorades 4 brevduvor. Vid 12 tillfällen kom någon duva inte hem under rimlig tid och några av dessa fick inte deltaga i alla flygningarna. Flera av dessa flygningar hölls under vidriga förhållanden, även under snöfall. 14 brevduvor flög samtliga flygningar och höll hastigheter mellan 850 till 1 400 meter per minut. Samtliga brevduvor som deltog i vinterflygningarna denna vinter, hade rapporthylsa om benet. Försöket visade att brevduvor kan användas under alla tider på året och även under mycket ogynnsamma väderleksförhållanden.

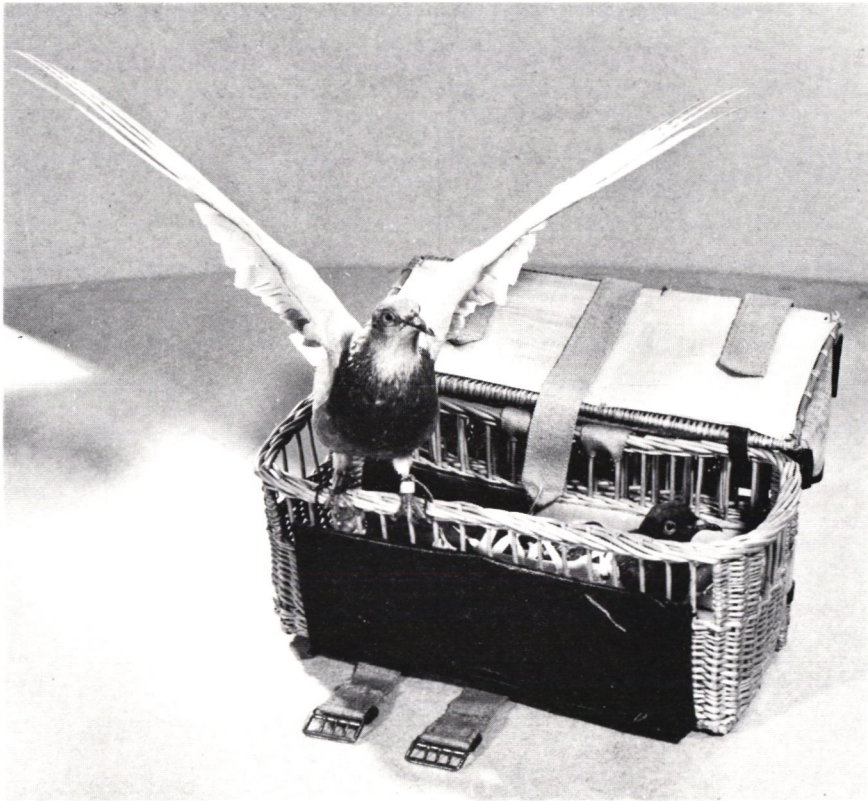
På våren 1941 inkallades jag åter till beredskapstjänstgöring. Fanjunkare L Molin delgavs då rapport om mina vinterförsök och på uppmaning iordningställdes en skriftlig redogörelse. Bland annat utsändes detta år en grupp på två man och ett rörligt duvslag till Västerdalälven. Förflyttningar gjordes mellan Torgåsmon och Limesforsen. Brevduvorna tränades från Norska gränsen och ned till förlägningsplatsen. Gruppen var bland annat underställd Orsa kompani. Trots väldiga skogar och rikligt med rovfågel uppnåddes förmodligen brevduveavdelningens bästa resultat här. Samarbetet med infanteriet var utmärkt. Brevduvorna skickades med till posteringar vid de olika försvarslinjerna samt deltog i en större bataljonsövning. Vid anbefalld radiotystnad var brevduvan enda möjligheten för framskjutna posteringar och patruller att rapportera gjorda iakttagelser. Med ett enda rörligt duvslag, täcktes området mellan Västerdalälven och gränsen på en sträcka av cirka 15 mil.

Denna sommar låg en grupp från brevduveplutonen också i Jämtland. Denna grupp nådde även den mycket goda resultat. Många flygningar förekom över öppen fjällterräng. Förlusterna i brevduvor blev något större än i Dalarna.

Även denna höst återvände grupperna till Stockholm och Frösunda för avmönstring. 1942 var jag inte inkallad till beredskapstjänst och har ingen information från de grupper som detta år låg i fält. Tidigt våren 1943 var det dock dags igen. Detta år skickades bland annat en större grupp till I 2 i Karlstad. Förläggningen blev på regementet där. Duvslagen flyttades i vanliga intervaller i Karlstads omgivning. Då uppställningsplatserna detta år låg längre från gränsen, gjordes försök med längre flygningar. Personalen pressades hårt, då bristen på bensin gjorde att all träning av brevduvorna fick göras per cykel. Trots ansträngande transporter och för brevduvor från rörliga duvslag långa avstånd och över skogklädd terräng, undveks förluster helt. En brevduva återvände dock till Stockholm.

Gruppen arbetade runt Karlstad fram till hösten då den återvände till basen i Stockholm och avmönstrade. På grund av ändrad krigsplacering fick jag inte möjlighet att följa brevduveplutonens vidare äventyr. Strax efter krigsslutet avvecklades arméns brevduveavdelning. Genom elektronikens framsteg på senare år kanske brevduvan fått sin överman i lätta och effektiva radiosändare. Erfarenheterna från andra världskrigets beredskap visar dock att brevduvan från rörliga duvslag var effektiv och snabb på avstånd upp till 12–15 mil fågelvägen. Brevduvan kunde vid allvar vara till stor nytta för framskjutna posteringar och för spaningspatruller. För de sistnämnda kanske den enda möjligen att få fram snabba meddelanden.

Grupperna mötte tyvärr mycket oförstående från många officerare. Tydligt har det brustit i information och utbildning och erfarenheterna från de i kriget indragna parterna tillvaratogs inte på alla håll.

Brevduvor i transportkorg. Utställda på Postmuseum.